

Ižanga

Esu Edwardas Josephas Snowdenas. Kadaisė dirbau vyriausybei, dabar tarnauju visuomenei. Prirėkė beveik trijų dešimtmečių, kol supratau, kad tai du skirtingi dalykai, o kai pagaliau suvokiau, kilo nemažai rūpesčių. Kaip tik todėl šiandien aš stengiuosi apsaugoti visuomenę nuo tokių žmonių, koks pats kažkada buvau – Centrinės žvalgybos valdybos (CŽV) ir Nacionalinio saugumo agentūros (NSA) darbuotojas, dar vienas jaunas technikas, pasiryžęs sukurti, kaip man tada atrodė, geresnį pasaulį.

Mano trumpa karjera JAV žvalgybos bendrijoje (ŽB) truko septynerius metus, vos vienais metais ilgiau nei tremtis šalyje, kurios nė nepasirinkau. Vis dėlto per tuos septynerius metus turėjau progą dalyvauti didžiausiose žvalgybos permainose per visą Amerikos istoriją – tai buvo perėjimas nuo pavienių, konkrečių asmenų sekimo prie masinio visų gyventojų sekimo. Padėjau sukurti techniką, leidžiančią vyriausybei visame pasaulyje rinkti skaitmeninių ryšių duomenis, amžiams išsaugoti tuos įrašus kompiuterių diskuose ir kada panorėjus šią informaciją perskaityti.

Po Rugsėjo 11-osios ŽB draskė gėda, kad ji neįstengusi apsaugoti Amerikos ir pražiopsojusi galingiausią šalies užpuolimą nuo Perl Harboro laikų. Todėl ŽB vadovybė ėmėsi kurti sistemą, kuri visuomet apsaugos juos nuo netikėto užpuolimo. Sistema grįsta technika, o tai buvo visiškai svėtima politikos ir verslo administravimo specialistų legionams. Slapčiausių žvalgybos įstaigų durys plačiai atsilapojo jauniems, išmaniems technikams kaip aš. Palaiminti išmanieji – jie paveldėjo žemę.

Gerai nusimaniau apie kompiuterius, tad sparčiai kilau karjeros laiptais. 22-ųjų perėjau pirmą aukščiausio rango NSA patikimumo patikrą, kurios reikėjo žemiausio rango pareigoms organizacijoje užimti. Mažiau nei po metų jau dirbau CŽV sistemų inžinieriumi, man buvo atviras slapčiausias tinklas visoje planetoje. Vienintelis suaugęs bendradarbis kiaurą dieną neatsitraukdamas skaitė Roberto Ludlumo ir Tomo Clancy'o detektyvus. Agentūros, ieškodamos technikos talentų, pažeidinėjo visas savo taisykles. Paprastai jie niekuomet nesamdė nieko be bakalauro laipsnio, vėliau imta reikalauti bent jau universiteto diplomo. Aš neturėjau nei vieno, nei kito. Pagal protokolą manęs net negalėjo įleisti į pastatą.

2007–2009 m. dirbau JAV ambasadoje Ženevoje, ir tai vienas retų atvejų, kai techniką saugo diplomatinis statusas, kadangi CŽV reikia paruošti ateičiai: kompiuterizuoti valdybos skyrius Europoje, automatizuoti JAV vyriausybės šnipinėjimo tinklą. Mano karta ne tik kompiuterizavo žvalgybos veiklą – mes visiškai pakeitėme patį žvalgybos apibrėžimą. Mums tai buvo ne paslaptingi susitikimai ir slaptos pašto dėžutės, bet duomenys.

26-erių oficialiai dirbau bendrovėje „Dell“, tačiau iš tikrųjų – NSA. Sutartys buvo mano priedanga, kaip ir beveik visų

techniškai pasikausčiusių mano kartos šnipų. Mane pasiuntė į Japoniją padėti sukonstruoti atsarginį agentūros tinklą, kuris apėmė visą pasaulį ir užtikrino, kad duomenims niekas negresia, net jeigu atominė bomba paverstų pelenais NSA vadovybę. Tuo metu nesupratau, kad kurti sistemą, kuri amžinai saugos duomenis apie visų žmonių gyvenimą, buvo lemtinga klaida.

Į Ameriką grįžau 28-erių, ir tada mane paaukštino beveik iki debesų: paskyrė į technikų komandą palaikyti ryšiams tarp „Dell“ ir CŽV. Mano užduotis buvo posėdžiauti su CŽV techninių skyrių vadovais ir ieškoti visų problemų, kokias tik įmanoma įsivaizduoti, sprendimų. Mūsų grupė padėjo CŽV sukurti naujo tipo kompiuterių architektūrą – debesiją, leidžiančią agentams iš bet kur pasiekti bet kokią informaciją.

Paprastai šnekant, žvalgybos uždavinį kaupti ir apdoroti duomenis išstūmė kita užduotis: kaip ir kur tuos duomenis išsaugoti amžiams, o dar vėliau – kaip padaryti duomenis pasiekiamus iš bet kurios pasaulio vietos. Aš tai supratau Havajuose, kur persikėliau pasirašęs naują sutartį su NSA. Man tuo metu buvo 29-eri. Ligi tol siauri ir specializuoti darbo uždaviniai neleido matyti viso vaizdo. Tik atsidūręs rojuje netikėtai supratau, kaip visi mano darbai susijungia į logišką visumą – milžinišką viso pasaulio žmonių sekimo mašiną.

Gilame tunelyje po ananasų lauku, kur Perl Harboro laikais buvo lėktuvų gamykla, sėdėjau prie terminalo, per kurį galėjau pasiekti visą informaciją apie kiekvieną vyrą, moterį ar vaiką, bet kada ir bet kur pasaulyje skambinantį telefonu ar besinaudojantį kompiuteriu. Iš jų buvo 320 milijonų mano tautiečių Amerikoje. Nuolatinis kiekvieno jų žingsnio sekimas ne tik pažeidžia JAV Konstituciją, bet ir prieštarauja pagrindinėms laisvos visuomenės vertybėms.

Jūs skaitote šią knygą tik todėl, kad padariau labai pavojingą dalyką – nusprendžiau paskelbti tiesą. Surinkau vidinius ŽB dokumentus, rodančius, jog JAV vyriausybė laužo įstatymus, ir atidaviau juos žurnalistams, o šie juos patikrino ir paskelbė. Kilo pasaulinis skandalas.

Knygoje pasakoju, kas mane atvedė prie tokio sprendimo, kokie dorovės ir etikos principai ir kaip jie formavosi. Žodžiu, apie savo gyvenimą.

Kas yra gyvenimas? Ne tik mūsų žodžiai ir darbai, bet ir tai, ką mėgstame ir kuo tikime. Aš pats labiausiai tikiu ryšiu, žmogiškuoju ryšiu, bei technika, padedančia tą ryšį užmegzti ir palaikyti. Kai kalbu apie techniką, aišku, turiu galvoje ir knygas, tačiau mano kartai ryšys – daugiausia internetas.

Kol nepasibaisėjote beprotybe, kuri vėliau apėmė internetą ir pavertė jį širšių lizdu, supraskite: tik atsiradęs internetas man buvo visiškai kitas dalykas. Jis buvo draugas ar tėvas. Bendruomenė be sienų ir suvaržymų, vieningas milijonų žmonių balsas, ką tik apgyvendintas pasaulis, kuriuo dar nepiktnaudžiavo jokia gentis ir jos visos draugiškai sugyveno. Kiekvienas genties narys galėjo pasirinkti sau vardą, istoriją ir papročius. Visi dėvėjo kaukes, tačiau toji anonimiškumo kultūra gimdė daugiau tiesos nei apgaulės, kadangi tai buvo kūrybiškas bendradarbiavimas, o ne komercinė konkurencija. Suprantama, konfliktų pasitaikydavo, tačiau juos atsverdavo gera valia ir geri norai – tikroji pionierių dvasia.

Dabar tikriausiai suprantate, kodėl sakau, kad nūdienos internetas neatpažįstamai pasikeitęs. Reikia pažymėti: ši permaina – tai sąmoningas apsisprendimas, privilegijuotos mažumos sistemingų pastangų rezultatas. Visi skubėjo tradicinę prekybą paversti elektronine, galiausiai ji išaugo į muilo burbulą,

sprogusį šimtmečio pradžioje. Tada bendrovės suprato, kad žmonės internete ieško ne kaip išleisti pinigus, bet kaip dalintis su kitais žmonėmis, ir kad iš internete sukurto žmogiškojo ryšio galima pasipelnyti. Kadangi dauguma internetu nori bendrauti su šeima, draugais ir nepažįstamais žmonėmis, bendrovės turi sugalvoti, kaip įsisprausti į tuos socialinius mainus ir ryšį paversti pinigais.

Tokia buvo „šnipinėjimo kapitalizmo“ pradžia ir ankstesniojo interneto galas.

Kūrybiškasis saitynas žlugo, aibės nuostabių, sudėtingų asmeninių svetainių užsidarė. Pažadai apie patogumą skatino žmones atsisakyti asmeninių, nuolatinės priežiūros reikalaujančių tinklalapių ir pereiti prie „Facebook“ puslapio ir „Gmail“ pašto dėžutės. Toji nuosavybės permaina įvyko lengvai ir nepastebimai. Tuo metu mažai kas suprato, kad niekas, kuo ketiname dalytis su kitais žmonėmis, niekadoms mums nebepriklausys.

Patys tapome preke.

Kas mus domina, ką mes veikiame, kur keliam, ko trokštame ir apie ką svajojame – viskas apie mus bus atskleista, norime to ar ne. Mus slapta seks ir parduos, bet turės praeiti laiko, kol dauguma mūsų pradės suvokti, kad buvome apvogti. Šį nuolatinį šnipinėjimą aktyviai skatins, netgi finansuos godžios vyriausybės, tik ir svajojančios apie tuos informacijos klodus. Dešimtmečio pradžioje beveik jokie interneto ryšiai nebuvo šifruojami, išskyrus prisijungimo slaptažodžius bei finansinius sandorius, vadinasi, daugeliu atvejų vyriausybėms netgi nereikėjo kreiptis į bendroves norint sužinoti, ką veikia jų klientai. Jos galėjo šnipinėti visame pasaulyje nekeldamos jokio įtarimo.

Amerikos vyriausybė visiškai numojo ranka į savo steigiamąją chartiją, pasidavė kaip tik tokiai pagundai, o paragavusi nuodingojo medžio vaisiaus pametė galvą. Slapčia leidosi į masinį šnipinėjimą, nesuprasdama, kad tai labiau pakenks nekaltiems žmonėms negu nusikaltėliams.

Kai geriau perpratau šį nuolatinį sekimą ir jo žalą, mane ėmė kamuoti suvokimas, kad mes, žmonės – ne kokios nors šalies, bet viso pasaulio visuomenė, – niekada neturėjome įtakos, net mažiausios progos pasakyti, ką apie tai manome. Visuotinio sekimo sistema buvo sukurta ne tik mūsų neatsiklausus, bet sąmoningai nuslėpus nuo mūsų visas programas. Visos procedūrų permainos ir jų galimos pasekmės buvo įslaptintos, net dauguma Kongreso atstovų apie tai nežinojo. Kur kreiptis? Su kuo galėčiau apie tai pasikalbėti? Net sušnibždėti tiesą, pasitarti su advokatu ar teisėju arba kreiptis į Kongresą buvo toks sunkus nusikaltimas, kad vien paminėjęs bendriausius faktus, nė nesileidžiant į jokiais smulkmenas, užtikrintai gautum federalinį kalėjimą iki gyvos galvos.

Nežinojau, ką daryti – kova su sąžine privedė prie depresijos. Myliu tėvynę ir esu pasirengęs tarnauti visuomenei – visa mano šeima, visi giminės vyrai ir moterys ne vieną šimtmetį tarnauja šiam kraštui ir jo piliečiams. Aš pats prisiečiau ištikimai tarnauti ne agentūrai, net ne vyriausybei, bet visuomenei, remti ir ginti Konstituciją, kurios pilietinių teisių ir laisvių principai dabar akiplėšiškai pažeidinėjami. Dabar ne tik prisidėjau prie pažeidinėtojų, bet ir pats aktyviai tą dariau. Visas tas daugybės metų darbas – kam dirbau? Kaip suderinti slaptumo sutartį, kurią sudariau su įdarbinusiomis organizacijomis, su priesaika šalies Konstitucijai? Kam aš pavaldesnis? Kurį akimirką moraliai privalau pažeisti įstatymą?

Pamažu viską apmąstydamas ėmiau rasti atsakymus į šiuos klausimus. Jeigu papasakosiu žurnalistams apie vyriausybės pražangas, tai nereikš, kad esu radikalas, norintis nuversti tą vyriausybę ar atkeršyti ŽB. Tai bus grįžimas prie viešai skelbiamų vyriausybės ir ŽB idealų.

Laisvę šalyje galima matuoti tik pagarba piliečių teisėms. Esu įsitikinęs, kad piliečių teisės nustato ribas, kurių vyriausybei neleidžiama peržengti. Jai nedera kištis į asmeninę zoną, kuri per Amerikos revoliuciją buvo vadinama „laisve“, o per interneto revoliuciją – „privatumu“.

Prieš šešerius metus išėjau į viešumą, kadangi mačiau, kaip visame pasaulyje nyksta vadinamųjų pažangių vyriausybių pažadai ginti ir saugoti privatumą, kurį aš, kaip ir Jungtinių Tautų Organizacija, laikau esmine žmogaus teise. Per tuos šešerius metus padėtis dar pablogėjo – demokratijos smunka į autoritarinę populizmą. Tai ypač akivaizdu vyriausybių ir žiniasklaidos santykiuose.

Renkami pareigūnai neapsiriboja žiniasklaidos niekinimu, kėsinausi į patį tiesos principą. Tai, kas tikra, dažnai sąmoningai suplakama su prasimanymais, o technologijos padeda visa tai pakylėti iki pasaulinio masto. Esu gana gerai susipažinęs su šiuo procesu, nes netikrumo kūrimas visada buvo ŽB tamsiausias triukas. Tos pačios agentūros, kurios vien per mano karjerą ieškomos dingsties karui manipuliavo žvalgybos duomenimis – naudojos neteisėtais būdais bei miglotais įstatymais leisti žmonių grobimą kaip „ypatingą perdavimą“, kankinimą kaip „išplėstinį tardymą“ ir masinį sekimą kaip „didmeninį duomenų rinkimą“, – nė akimirką nesudvejojo paskelbti mane dvigubu Kinijos agentu, trigubu Rusijos agentu, galop užvis blogiausia – „tūkstantmečio karta“.

Jie galėjo pasakyti tiek daug ir taip nevaržomai veikiausiai todėl, kad atsisakiau gintis. Nuo akimirkos, kai išėjau į viešumą, iki dabar buvau tvirtai nusprendęs niekada neatskleisti jokių smulkmenų apie asmeninį gyvenimą ir apsaugoti šeimą ir draugus, kurie jau ir taip pakankamai prisikentėjo dėl mano principų. Kaip tik tas rūpestis žadino abejones, ar verta rašyti knygą. Iš tiesų apsispręsti viešai paskelbti įrodymus apie vyriausybės pražangas man buvo lengviau, nei nutarti aprašyti savo gyvenimą. Nusikaltimai, kuriuos mačiau, reikalavo imtis veiksmų, tačiau niekas nerašo prisiminimų vien todėl, kad neįstengia atsilaikyti prieš savo sąžinę. Todėl ir pasirinkau gauti leidimą iš kiekvieno šeimos nario, kiekvieno draugo ir bendradarbio, kuris šiuose puslapiuose yra įvardytas ar gali būti atpažintas.

Negaliu žinoti, kas yra privatu kitiems žmonėms, niekada nemaniau, kad man pačiam reikia spręsti, kokias tėvynės paslaptis skelbti visuomenei, o kokių neskelbti. Dėl tos priežasties vyriausybės dokumentus parodžiau tik žurnalistams. Dokumentų, kuriuos atskleidžiau tiesiogiai visuomenei, faktiškai nėra.

Mano, lygiai kaip ir tų žurnalistų, nuomone, vyriausybė turi teisę dalį informacijos išlaptinti. Net atviriausiai demokratijai pasaulyje leistina slėpti, pavyzdžiui, savo žvalgų tapatybę ar kariuomenės judėjimą. Tokių paslapčių šioje knygoje nėra.

Papasakoti apie savo gyvenimą, apsaugant artimųjų privatumą ir neišduodant valstybinių paslapčių, yra nelengvas uždavinys, tačiau kito pasirinkimo neturiu. Stengsiuosi laikytis vidurio kelio.

PIRMA DALIS

Žvelgiant pro langą

Pirmas mano, kaip hakerio, bandymas buvo pakeisti miego metą.

Atrodė neteisinga, kad tėvai verčia miegoti, kai patys dar neina, sesuo taip pat neina ir aš pats dar visai nepavargęs. Kažkokia neteisybė.

Daugelis mano pirmų naktų iš 2000-ųjų gyvenimo parų baigdavosi pilietiniu nepaklusnumu: verksmu, maldavimais, derybomis, kol 2193-iąją naktį, kai man suėjo šešeri, aptikau tiesioginį veiksmą. Valdžia nereagavo į reformų reikalavimus, o aš nebuvo gimęs vakar. Praleidau vieną puikiausių vaikystės dienų, į kurią tilpo draugai, gimtadienio balius, dovanos, ir nesiruošiau jos užbaigti tik todėl, kad visi išsiskirstė. Tad pasukau visų laikrodžių rodykles keletą valandų atgal. Perstatyti mikrobangų krosnelės laikrodį buvo lengviau negu orkaitės tik todėl, kad lengviau ją pasiekiau.

Kai valdžia, kaip jai ir būdinga, nesusidomėjo ir neatkreipė dėmesio, aš, apsvaigęs nuo savo galios, nesilioviau šuoliavęs po svetainę. Manęs, laiko viešpaties, niekadus daugiau nepasių į lovą. Aš laisvas. Baigėsi tuo, kad užmigau ant grindų spėjęs pamatyti birželio 21-osios saulėlydį, vasaros lygiadienį, ilgiausią metų dieną. Kai nubudau, visi laikrodžiai vėl rodė tiek, kiek laikrodis ant mano tėvo riešo.

* * *

Jeigu kam nors parūptų šiandien nustatyti laikrodį, kaip tas asmuo žinotų, koks laikas tikrasis? Dauguma žmonių laikrodžio rodyklės greičiausiai nustatytų, pasižiūrėję į telefoną. Bet jeigu jūs pasižiūrėsite į telefoną, rimtai pasižiūrėsite, prisikosit iki giliausių parametrų, pagaliau aptiksite, kad telefono laikas „nustatomas automatiškai“. Visą laiką jūsų telefonas tyliai kreipiasi į telefonų tinklą: „Gal pasakytumėte, kiek dabar valandų?“

Telefonų tinklas savo ruožtu pasiteirauja didesnio tinklo, tasai dar didesnio, ir netrukus, po daugybės bokštų ir vielų, klausimas pasiekia tikrąjį laiko šeiminką, tinklo laiko serverį, kuris lygiuojasi į atominius laikrodžius, Amerikoje saugomus Valstybiniame standartų ir technologijos institute, šveicarų Federaliniame meteorologijos ir klimatologijos institute bei Valstybiniame informacijos ir ryšių technikos institute Japonijoje. Toji ilga nematoma kelionė, įvykstanti per sekundės dalelę, paaiškina, kodėl nematote mirksinčio 12:00 kiekvieną kartą, kai telefono baterijos išsikrauna ir jūs įjungiate jį iš naujo. Aš gimiau 1983 m., baigiantis tai erai, kai žmonės nusistatydavo laikrodžius patys. Tais metais JAV gynybos ministerija savo tarpusavyje sujungtų kompiuterių tinklą padalijo į dvi dalis. Viena dalis sudarė tinklą „MilNet“, kuriuo naudojosi kariuomenė, kita dalis buvo atiduota visuomenei ir pavadinta internetu. Iki metų galo buvo sukurtos šios erdvės ribas nustatančios naujos taisyklės, atsirado DNS¹, kuriuo naudojamės lig šiol, – visi *.gov*, *.mil*, *.edu*, kaip ir *.com*, taip pat šalių kodai likusiam pasauliui: *.lt*, *.uk*, *.de*, *.fr*, *.ru* ir t. t. Jau tuo metu mano šalis, o sykiu ir aš, turėjome privalumą, tačiau prireikė dar šešerių metų, kol buvo sugalvotas

¹ Angl. *Domain Name System*, liet. Srities vardų struktūra.

saitynas², ir kokių devynerių, kol mano šeima įsigijo kompiuterį su modemu ir galėjo prie tinklo prisijungti.

Suprantama, internetas nėra vienas daiktas, nors apie jį kalbame, tarsi jis toks būtų. Technikos tikrovė tokia, kad pasaulinėje susijusių tinklų ryšio sistemoje kasdien gimsta naujų tinklų, ir jūs, drauge su trimis milijardais kitų žmonių, arba 42 proc. planetos gyventojų, kasdien jais naudojate. Vis dėlto interneto terminą naudodami bendresne prasme, t. y. kaip vieno pasaulinio tinklo, kuriame kompiuteriai pagal nustatytus interneto protokolus palaiko ryšį vienas su kitu, įvardijimą.

Kai kas galbūt nerimaujate, kad neatskiriame protokolo nuo skylės sienoje, bet mes visi jais vis tiek naudojame. Galvokite apie protokolus kaip apie taisykles, leidžiančias mašinoms susikalbėti. Jeigu jūs apytikriai mano amžiaus, turbūt prisimenate, kad naršyklėje, svetainės adreso priešakyje, reikėdavo įrašyti *http*³. Tai kalba, kuria pasiekiamas saitynas, milžiniškas rinkinys daugiausia tekstu grįstų, bet sugebančių perduoti garsą bei vaizdą svetainių, tokių kaip „Google“, „YouTube“ ir „Facebook“. Kaskart, kai tikriname savo elektroninį paštą, naudojate vienu iš šių protokolų: IMAP, SMTP ar POP3⁴. Dokumentai siunčiami internetu remiantis FTP protokolu, o dėl jau minėto laiko nustatymo telefone, tai tikslus laikas nurodomas naudojant NTP⁵.

Visi šie protokolai žinomi kaip taikomieji protokolai ir tinkluose sudaro tik vieną šeimą tarp milijonų kitų. Pavyzdžiui, kad duomenys bet kuriame tų taikomojo lygio protokolų praskrietų

² Angl. *World Wide Web*.

³ Angl. *Hypertext Transfer Protocol*.

⁴ Angl. *Internet Message Access Protocol, Simple Mail Transfer Protocol, Post Office Protocol*.

⁵ Angl. *File Transfer Protocol, Network Time Protocol*.

visą internetą ir pakliūtų į jūsų kompiuterį ar telefoną, pirmiausia turi būti supakuoti į atitinkamą transportavimo protokolą – kaip paštui patogiau, jeigu laiškus ir siuntinius siunčiate standartiniuose vokuose ir dėžutėse. Pavyzdžiui, TCP naudojamas net persiųsti saityno tinklalapiams ir elektroniniam paštui, o UDP – kai duomenys turi keliauti labai sparčiai, realiuoju laiku, kaip telefoninis pokalbis internetu ar gyva transliacija⁶.

Reikia paminėti, kad mano vaikystėje jau buvo visokių kompiuterių ryšio IP adresų įvairiais pavadinimais, pavyzdžiui, informacijos supergreitkelis⁷, kurie suteikė galimybę paversti skaitmenimis ir perkelti į tinklą beveik viską pasaulyje, išskyrus tai, ką valgom, geriam, dėvim ar kur gyvenam. Internetas tapo tokia pat gyvybiškai svarbia mūsų gyvenimo dalimi kaip oras, kuriuo keliauja daugybė įvairiausių ryšių. Paversti ką nors skaitmenimis reiškia padaryti įrašą tokiu formatu, kuris išliks visam laikui.

Kai galvoju apie vaikystę, ypač pirmus devynerius metus be interneto, mane stebina, kiek daug iš to meto nepamenu, nes galiu pasikliauti tik savo atmintimi. Duomenų tiesiog nėra. Vaikystėje „neužmirštamas įvykis“ dar neturėjo tiesioginio grėsmingo techninio apibrėžimo, tai buvo tik aistringas metaforiškas reikšmingumo apibūdinimas: pirmi žodžiai, pirmi žingsniai, pirmas iškritęs dantis, pirmas pasivažinėjimas dviračiu.

Mano karta buvo paskutinė Amerikos – greičiausiai ir viso pasaulio – istorijoje neskaitmeninė karta, praleidusi vaikystę ne tinkluose, bet analoginiuose formatuose: ranka rašomi dienoraščiai, „Polaroid“ nuotraukos, vaizdajuostės, viskas apčiuopiama, viskas bėgant laikui nyksta ir gali būti negrąžinamai

⁶ Angl. *TCP – Transmission Control Protocol*; UDP – *User Datagram Protocol*.

⁷ Angl. *Information Superhighway*.

prarasta. Namų darbus rašėme popieriuje pieštukais ir naudojome trintukais, o ne į tinklą sujungtais, kiekvieną raidę registruojančiais planšetiniais kompiuteriais. Mano augimas buvo matuojamas ne išmaniojo būsto technika, bet peilio įpjovomis durų staktoje.

* * *

Mes gyvenome raudonų plytų name ir turėjome mažą pievelę po sedulos krūmų šakomis. Vasarą į žolę krisdavo magnolijų žiedai, tarnavę skydais mano plastikiniams kareivėliams. Namo planas buvo netipinis: paradinės durys buvo antrame aukšte, į jas vedė masyvūs mūriniai laiptai. Antras aukštas ir buvo pagrindinė gyvenamoji erdvė su virtuve, valgomuoju ir miegamaisiais.

Virš šio aukšto buvo dulkėta, voratinklių pilna pastogė, į kurią buvo draudžiama eiti, kadangi, mamos nuomone, ten gyveno voverių šmėklos, tačiau tėvas tvirtino, kad tai vampyrai vilkolakiai, ir jie suės bet kurį vaiką, išdrįsusį ten pakilti. Pirmame aukšte buvo beveik įrengtas rūsys, retenybė Šiaurės Karolinoje, ypač taip arti vandenyno. Rūsius dažnai užtvindydavo, mūsiškis irgi buvo amžinai drėgnas, nepaisant visų pastangų išdžiovinti.

Kai atsikraustėm, pagrindinis aukštas jau buvo pratęstas kiemo pusėn, ir tas tęsinys padalytas į skalbyklą, vonios kambarį, mano miegamąjį ir mažą kabinetą su sofa ir televizoriumi. Pro savo miegamojo langą galėjau matyti kabinetą. Šis langas, anksčiau išėjęs į lauką, praplėtus aukštą, atsidūrė vidaus sienoje.

Beveik visą laiką, kol gyvenome tame name Elizabet Sityje, miegamasis ir langas sienoje priklausė man. Nors kabojo užuolaida, privatumo trūko. Kiek tik siekia atmintis, mėgau atitraukti

užuolaidos kraštelį ir pro langą stebėti kabinetą. Kitaip sakant, kiek tik siekia atmintis, mėgau šnipinėti.

Šnipinėjau savo vyresniąją seserį Jessicą, mat jai buvo leidžiama neiti gult ir žiūrėti animacinius filmus, kuriems dar buvau per mažas. Šnipinėjau motiną Wendy⁸, kuri, prisėdusi ant sofos, lankstydavo skalbinius ir žiūrėdavo vakaro žinias. Tačiau daugiausia šnipinėjau tėvą Loną, arba Lonnie, kaip jis buvo vadinamas pietietišškai, sėdėdavusį kabinete iki paryčių.

Tėvas priklausė Pakrančių apsaugai, nors tuo metu nė nenučiuokiau, kas tai yra. Kartais vilkėdavo uniformą, kartais – ne. Išeidavo iš namų anksti ir grįždavo vėlai, dažnai parsinešdavo kokį naują žaislą – bendrovės „Texas Instruments“ mokslinį kalkuliatorių TI-30, „Casio“ chronometrą ant kaklajuostės, garsiakalbį mūsų stereosistemai... Kai kuriuos daiktus jis man parodydavo, kai kuriuos slėpdavo. Nereikia net sakyti, kurie mane domino labiau.

Vieną vakarą, kai jau gulėjau lovoje ir snaudžiau, atsirado labiausiai mane sudominęs daiktas. Išgirdau tėvo žingsnius koridoriuje, atsikėliau ir praskleidžiau užuolaidą. Rankose jis laikė paslaptinę apytikriai batų dėžės dydžio paketą, iš jos išėmė didelę plytą su kabančiais juodais laidais, tarsi aštuonkojį iš kažkurio mano košmaro.

Tėvas darbavosi pamažu ir metodiškai – iš dalies todėl, kad viską darė drausmingai, kaip dera inžinieriui, iš dalies todėl, kad stengėsi nekelti triukšmo. Jis išpainiojo laidus ir vieną nutiesė nuo dėžės iki televizoriaus, kitą įkišo į elektros lizdą už sofos.

Staiga televizoriaus ekranas nušvito, tėvo veidas irgi. Paprasčiau vakarus jis leisdavo ant sofos: gerdavo iš skardinių limonadą

⁸ Tekste motina vadinama vienu iš dviejų savo vardų – Wendy arba Elizabetha.

„Sun Drop“ ir žiūrėdavo, kaip žmonės televizoriuje bėgioja po stadioną, tačiau šįkart viskas buvo kitaip. Man tereikėjo akimirkos suprasti nuostabiausią dalyką per visą (kol kas dar neilgą) savo gyvenimą: *tėvas valdo tai, kas vyksta televizoriuje.*

Taip pamačiau „Commodore 64“ – vieną pirmųjų asmeninių kompiuterių pasaulyje.

Suprantama, apie kompiuterius nieko nežinojau ir nesupratau, ar mano tėvas juo žaidžia, ar dirba darbą. Nors jis šypsojosi ir atrodė linksmas, buvo įsijautęs į tai, kas dedasi ekrane, lygiai taip pat, kaip įsijausdavo į bet kurį mechaninį darbą namuose. Man buvo aišku: kas tai bebūtų, aš irgi noriu tai daryti.

Nuo tada kiekvieną kartą, kai tėvas ateidavo į kabinetą ir išsitraukdavo tą smėlio spalvos plytą, stovėdavau lovoje ir pro plyšį užuolaidoje stebėdavau. Vieną vakarą ekrane matėsi krentantis rutulys, o apačioje lenta; tėvui reikėjo horizontaliai slankioti lentą, kad rutulys nuo jos atšoktų ir nugriautų sieną, sumūrytą iš įvairiaspalvių plytų („Arkanoid“). Kitą vakarą jis sėdėjo priešais ekraną su įvairių spalvų ir formų blokais; tie blokai be paliovos krito ir juos ore reikėjo pasukti taip, kad apačioje jie sugultų lygiomis eilėmis ir ištirptų („Tetris“). Man buvo vis sunkiau suprasti, ar tėvas žaidžia, ar čia toks jo darbas, nes vieną vakarą praskleidęs užuolaidą pamačiau, kad jis skraido.

Tėvas, niekada nepraleisdavęs progos atkreipti mano dėmesio į Pakrančių apsaugos sraigtasparnius, skrendančius virš mūsų, dabar pats valdė tokį sraigtasparnį priešais mane, kabinate. Iš mažytės bazės su Amerikos vėliava jis kilo į juodą, tviskančių žvaigždžių pilną nakties dangų ir žaibiškai trenkėsi žemėn. Jis negarsiai keiksnojo ir kiekvieną kartą, kai jau atrodė, jog žaidimas baigtas, vėl kilo į dangų iš mažytės bazės su vėliava.